

SDP serijom susreta otvara dijalog s građanima o važnim društvenim temama

Imigranti u Hrvatskoj – adaptacija ili integracija (/kategorija/imigranti-u-hrvatskoj-adaptacija-ili-integracija/277/)

Od gradilišta do prihvatnog centra: sustav koji štiti moćne, a slama najslabije

Goran Gazdek 17.09.2025.

(/ieNews/slike/n_40863.jpg)

U Hrvatsku su došli s urednim papirima, s potpisanim ugovorima, radnim dozvolama i obećanim smještajem. Na letovima iz Delhija, Katmandua ili Daka govoreli su im da je ovo prilika života: nekoliko sezona i otplatit će dugove, pomoći obitelji, možda i nešto uštedjeti. Neki su se nadali i trajno nastaniti u Hrvatskoj, dovesti obitelji — baš kao što su naši ljudi prije pedesetak godina odlazili u Njemačku i druge zapadnoeuropske zemlje u potrazi za boljim životom.

Prvih tjedana sve izgleda točno onako kako je obećano. A onda počne surova realnost: neredovite isplate, često niže od dogovorenih, ponekad u gotovini. Kada posao stane ili investitor upadne u probleme, poslodavac ih bez mnogo objašnjenja šalje "kući". Ne u kontejnere ili kuće u kojima ih je desetak živjelo natrpano na par četvornih metara, ne kući u Nepal ili Bangladeš nego kući - na ulicu. Dozvole im se više ne produžuju, a mnogi to otkriju tek kad nalete na policiju.

Prihvaćam sve kolačiće

U tom vakuumu ništavila, između izgubljenog posla i nemogućnosti povratka, otvaraju se nova vrata. Pojavljuju se posrednici, poznanici i tvrtke — takozvani agregatori — koji nude “rješenja”. Vozit će taksij preko aplikacije, razvoziti hranu, raditi u skladištu, biti prijavljeni preko neke firme koja surađuje s digitalnom platformom. U stvarnosti, nude im rad u sivoj zoni: papire koje ne razumiju, ugovore koje ne vide, provizije nad kojima nemaju nikakvu kontrolu.

KAD DRŽAVA UVODI RED - ALI PREMA ONIMA NA DNU

Jedan radnik iz Nepala opisao je svoj prvi dolazak u Hrvatsku: “Kao da sam došao na drugi planet. Nisam razumio jezik, prometna pravila, običaje, kulturu. Sve je bilo toliko različito.” Kao i mnogi drugi, povjerenje je poklonio prvome tko mu je rekao: “Ne brini, ja ću ti pomoći” — bilo da je to poslodavac na gradilištu ili vlasnik male firme koja vozi za nekoliko platformi pod deset različitih imena.

Kad je država napokon odlučila barem malo uvesti reda u podivljalo tržište, osobito u poslovanje digitalnih platformi i firmi agregatora, nije krenula od glave nego od repa — od stranih radnika. Policija i inspekcije krenule su u lov na vozače taksija i dostavljače hrane.

Premijer Andrej Plenković se na sjednici Vlade u veljači ove godine pohvalio izradom novog zakona kojim će urediti status i zaštitu stranih radnika te nadzor nad posrednicima i agencijama koje ih dovode. No teret “uvođenja reda” pao je upravo na radnike, a ne na posrednike i agregatore koji su ih u taj položaj doveli.

Na kraju ostaje zapisnik u kojem piše da je strani državljanin počinio prekršaj jer je radio mimo dozvole. Ne piše da je imao uredne papire, da mu zadnja plaća nije isplaćena, da je Hrvatsku doživio kao drugi planet u kojemu ne zna ni gdje počinju ni gdje završavaju njegova prava. Tu zapravo počinje ova priča.

Niti jedno javno tijelo ne vodi statistiku o stranim radnicima koji završavaju u pritvoru zbog radno-pravnih prekršaja. U izvješćima se pojavljuju kao državljani trećih zemalja kada se govori o radu, eksploataciji i dozvolama, ili kao “migrant workers / victims of trafficking” kada je riječ o trgovini ljudima i radnoj eksploataciji.

Pučka pravobraniteljica u izvješću za 2023. bilježi da je te godine izdano 172.499 dozvola za boravak i rad radnicima iz trećih zemalja — gotovo 49 tisuća više nego prethodne godine. To više nisu izolirani slučajevi, nego paralelna radna Hrvatska koja radi na gradilištima, u hotelima, kuhinjama, skladištima, tvornicama, dostavi i taksiju.

Dokument navodi tipične pritužbe: rad bez dozvole ili ugovora, neisplate dogovorene ili minimalne plaće, neplaćeni prekovremeni, uskraćeni odmori, neprijavljene ozljede na radu. Pravobraniteljica upozorava da ne postoji strateški dokument integracije niti mjere usmjerene isključivo na stranu radnu snagu. Pravni okvir formalno postoji, ali politika koja bi se sustavno bavila ovom skupinom — ne.

PARALELNA RADNA HRVATSKA KOJA DRŽI GOSPODARSTVO

U stvarnosti to izgleda ovako: strani radnici izgrađuju Hrvatsku, od Zagreba do obale. U kuhinjama peru suđe i pripremaju hranu, bez njih sezona ne bi opstala. Rade u veleprodajama, hipermarketima, pekarama, malim dućanima. Paralelno, posljednjih godina izrasla je cijela ekonomija poslova koje gotovo u potpunosti obavljaju stranci — od čišćenja i pomoćnih radova do taksija i dostave hrane preko platformi.

Virovitica.net koristi kolačiće kako bi Vama omogućili najbolje korisničko iskustvo, za analizu prometa i korištenje društvenih mreža. Za više informacija o korištenju kolačića na portalu Virovitica.net kliknite ovdje ([kolacići-na-virovitica.net/22179/](https://www.virovitica.net/22179/)).

Zakon o strancima posljednjih je godina tri puta mijenjan, ali otpor sustava nije u paragrafima nego u provedbi. Novi paket donosi dulje dozvole, devet mjeseci sezonskog rada, 60 dana “lufta” za promjenu poslodavca, jamstvo da stranac ne smije primati nižu plaću od domaćeg

radnika te crnu listu poslodavaca uhvaćenih u zlouporabi. No scenarij je isti: zadnje plaće ostaju neisplaćene, ugovori nestaju, firme se gase bez odgovornosti, a radnik ostaje sam.

U trenutku kontrole on je jedina vidljiva karika sustava. Službenik gleda ono što je najlakše dokazati: da je stranac zatečen s krivom ili isteklom dozvolom i da obavlja djelatnost za koju nema odobrenje. I dalje se ne piše tko mu je nudio posao, tko je držao račun na platformi, tko je uzimao proviziju i nije plaćao doprinose, niti da mu prijašnji poslodavac duguje tri ili četiri plaće. Država ga u tom trenutku vidi isključivo kao prekršitelja.

OD PREKRŠAJA DO PRITVORA: TANKA LINIJA

Od prekršajnog naloga do zaključanih vrata često nema puno koraka. Ako policija procijeni da postoji opasnost od bijega, da se neće odazivati sudu ili da bi mogao izbjeći udaljenje iz zemlje, može ga smjestiti iza rešetaka. Ovisno o postupku, može završiti u istražnom zatvoru ili u prihvatnom centru za strance, mjestu koje služi za protjerivanje.

Formalno, to su dva različita svijeta: istražni zatvor pripada kaznenom pravosuđu, centar za strance migracijskom režimu. U praksi, za čovjeka koji ne govori jezik i koji je mjesecima izložen prevarama, razlika je minimalna. U oba slučaja gubi dokumente, slobodu i mogućnost razumjeti što mu se događa.

Prihvatni centar za strance Ježevo/Foto: MUP RH

Europsko tijelo GRETA konstatira da broj migrantskih radnika snažno raste i da su izloženi rizicima eksploatacije i trgovanja ljudima.

Pozdravljaju neke zakonske pomake, ali upozoravaju da Državnom inspektoratu trebaju ljudi, novac i jači nadzor privatnih agencija. Napominju Virovitica.net koristi kolačiće kako bi Vama omogućili najbolje korisničko iskustvo, za analizu prometa i korištenje društvenih mreža. Za više informacija o korištenju kolačića na portalu i da hrvatsko pravo još nema jasnu odredbu o kažnjavanju žrtava trgovanja ljudima za radnje počinjene pod prisilom. **Pozivaju Hrvatsku da Prihvataćam sve kolačiće** to konačno uvede te da osigura smjernice policiji i tužiteljstvu — kojih i dalje nema.

Što to znači u praksi? Da stranac prisiljen raditi na crno, ostavljen bez papira i prijavljen preko sumnjive firme može završiti kao prekršajni okrivljenik u pritvoru ili detenciji, a da nitko ozbiljno ne razmotri je li riječ o žrtvi eksploatacije. Hrvatski ili drugi državljanin EU, ako ga policija uhvati u istom prekršaju, može završiti na sudu, platiti kaznu, odraditi rad za opće dobro — ali ne može završiti u režimu udaljenja iz vlastite države. Strani radnik može. I plaća svaki dan proveden u detenciji.

Kada uđe u prihvatni centar, u rješenju više ne piše da je radio na gradilištu, da mu agregator nije isplatio plaće, da je potpisivao papire koje nije razumio. Piše samo da je osoba bez urednog boravka i rada i da ga treba udaljiti. U dosjeu ostaje prekršitelj, ne potencijalna žrtva.

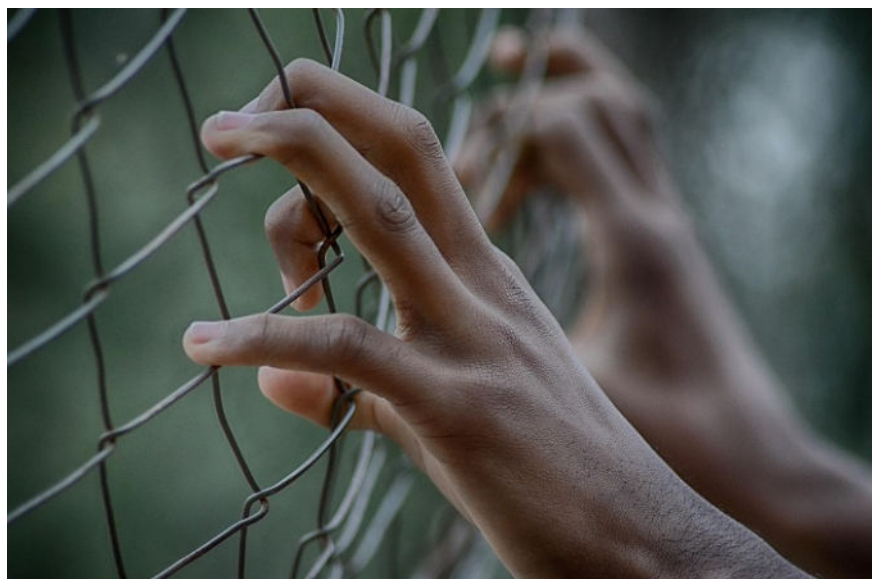
U javnim raspravama volimo podvući jasnu crtu: ili si žrtva ili si krivac. Strani radnik koji upadne u prekršajni postupak po toj logici automatski prestaje biti žrtva. "Sam je potpisao", "sam je vozio", "sam je znao". A čovjek može istovremeno počiniti prekršaj i biti žrtva — to pišu sve relevantne organizacije.

MOŽEŠ BITI I PREKRŠITELJ I ŽRTVA

U podnesku za Univerzalni periodični pregled UN-a, ROSA i The Advocates for Human Rights navode da Hrvatska nije prilagodila sustav trgovanja ljudima novoj situaciji masovnog dolaska strane radne snage. Broj potencijalnih žrtava raste, ali mjere zaštite i kompenzacije ostaju tanke. GRETA pak bilježi nelogičnost: migranata je sve više, a službeno prepoznatih žrtava sve manje — jer je državi brže i lakše tretirati ih kao prekršitelje, zatvoriti ih i protjerati pa uvesti nove.

Zaboravlja se temeljna stvar: prava koja ljudi imaju u pritvoru i zatvoru ne ovise o tome jesu li simpatični, siromašni ili "naši". Ne ovise ni o tome jesu li počinili jedno djelo. Pravo na dostojanstvo, informaciju, odvjetnika, liječniku, na zaštitu od nasilja i iznude, na to da ih se ne vraća u zemlju u kojoj su ugroženi — vrijedi i za onoga tko je prekršio propise. Ako to prestane vrijediti za njega, vrlo lako prestaje vrijediti i za nas.

Kad čitate zakone, pravilnike i priopćenja, moglo bi se pomisliti da živimo u Danskoj, Norveškoj, Švedskoj ili Finskoj — zemljama visokog povjerenja u pravosuđe, niske korupcije i snažnih institucija. Na papiru imamo uredne paragrafe. U praksi, tumač se pojavljuje samo kada treba uzeti izjavu ili potpis; gotovo nikad kad treba objasniti posljedice prekršaja, mogućnosti žalbe ili postupak traženja besplatne pravne pomoći.

Većina radnika ne zna koja prava uopće ima. Ne znaju da smiju tražiti odvjetnika, da mogu odbiti potpisati nešto što ne razumiju. Potpisuju jer im netko kaže da će im "tako biti bolje" ili da će "brže izaći". Kad se jezik, strah i ovisnost o institucijama poravnaju na istu stranu stola, pravo prestaje biti zaštita i postaje instrument pritiska.

Hrvatski državljanin koji bude žrtva teškog kaznenog djela može tražiti naknadu iz državnog proračuna. To vrijedi i za državljanina EU ili osobu sa stalnim boravkom. No strani radnik iz treće zemlje, pa makar bio sasvim nedvojbena žrtva nasilja ili eksploatacije, u pravilu ne može.

S detencijom je još jednostavnije: hrvatski državljanin može završiti u pritvoru, ali ne može biti smješten u prihvatni centar za strance, s rješenjem o udaljenju i zabranom povratka u vlastitu državu. Strani radnik može - uz to dobiva račun za troškove udaljenja te prekid svih veza s poslom i eventualnim potraživanjima. Iz perspektive države, dosje je čist i zatvoren. Iz perspektive radnika, sve neisplaćene plaće, dugovi poslodavaca i neistražene prijave nasilja ostaju trajno zaključane iza granice države u koju se više ne smije vratiti.

TEST DRUŠTVA: ODNOS PREMA NAJSLABIJIMA

Virovitica.net koristi kolačiće kako bi vam omogućili najbolje korisničko iskustvo, za analizu prometa i korištenje društvenih mreža. Za više informacija o korištenju kolačića na portalu Virovitica.net kliknite ovdje (kolacici-na-virovitica.net/22179/).

Način na koji postupamo sa stranim radnicima kad upadnu u probleme nije tehničko nego moralno pitanje. Dovodimo ljude iz siromašnijih

zemalja da popune rupe na tržištu rada koje sami ne možemo ili ne želimo popuniti. Dovode ih agencije i posrednici čiji se rad rijetko ozbiljno provjerava. Godinama gledamo kroz prste divljem dijelu tržišta — dok god hoteli rade, stanovi niču, a sezona se odrađuje.

Kad se sve ogoli, priča o stranim radnicima u hrvatskim pritvorima i centrima za strance nije priča o “neodgovornim pojedincima koji su znali u što ulaze”. To je priča o državi koja zna sve — koja zna da ih poslodavci varaju, da ih agencije drže u šaci, da ih agregatori guraju u sivu zonu, a svejedno najlakše kažnjava upravo njih.

Ako politički vrh i dalje misli da je dovoljno mijenjati zakone, hvaliti se crnim listama i brojkama prekršaja, a da pritom ne priznaje da se među kažnjenima nalaze i žrtve, onda fraza o pravno uređenoj državi postaje prazna. Ostaje jedna druga istina: da se ova država boji dirati one s moći i novcem, pa u maniri školskog nasilnika najhrabrije udara po najslabijima — ljudima koji jedva razumiju jezik zemlje u kojoj rade, ali bez kojih bi se gospodarstvo urušilo za manje od godinu dana.

* Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.